

Clara van Trimpont (1899-1953) alias Zuster Marie-Claire van Jezus, koorzuster in de Kortrijkse Karmel

Het leven van een ongeschoeide karmelietes in de preconciulaire tijd

Marc VAN TRIMONT

Nagenoeg alle publicaties in een geschiedkundig tijdschrift gaan over personen, zaken of gebeurtenissen die om een of andere reden niet onopgemerkt zijn voorbijgegaan. Het gebeurt echter zelden dat een bijdrage wordt gewijd aan mensen die bewust in de schaduw van de maatschappij hebben geleefd door bijvoorbeeld een bestaan te leiden tussen de vier muren van een priorij, een levensweg gekenmerkt door afzondering, onthechting, gebed en volstrekte gehoorzaamheid conform de regel van een strenge kloosterorde. Een naïef en nutteloos leven aan de rand van de maatschappij? Volgens sommigen is dat zo, maar het is alleszins een levenswandel waarvan zo goed als niets is gekend voor de buitenwereld. Deze bijdrage brengt het levensverhaal van de Geraardsbergse Clara van Trimpont die als Zuster Marie-Claire van Jezus meer dan dertig jaar doorbracht in de Karmel van Kortrijk. Het is bovendien een kennismaking die de lezer helemaal onderdompelt in de levenswijze van de karmelietessen uit de preconciulaire tijd ⁽¹⁾ en hem vertrouwd maakt met een contemplatieve levenssfeer die heel en al godsdienstbeleving uitwasemt. Deze kennismaking is des te authentieker daar de gegevens werden aangereikt door een medezuster-karmelietes. Het is een waarheidsgetrouwe weergave van een dagelijks streven gericht op de verwezenlijking van een monastiek ideaal.

Clara, Maria, Désirée van Trimpont is geboren te Geraardsbergen op 13 januari 1899 als tweede kind van het echtpaar Victor van Trimpont-Anne-Marie Pieraert dat woonde in de Lessensestraat 110.

Ze liep school bij de Benedictenessen van Hunnegem en, tijdens de Eerste Wereldoorlog, eerst in Engeland (Leeds) en dan in Frankrijk (Lourdes) waar ze haar hoger middelbare studies afwerkte. Vrij vlug na de oorlog besliste ze, met de goedkeuring van haar ouders, binnen te treden bij de Ongeschoeide Karmelietessen en meer bepaald in het klooster te Kortrijk.

Karmel, karmelieten, karmelietessen

De Karmel, in het Arabisch *Djebel Mar-Elias* wat boomgaard zou betekenen, is een kalkachtige heuvelketen die zich uitstrekt ten noordoosten van Palestina om

Clara van Trimpont alias Zuster Marie-Claire van Jezus, in de tuin van de Kortrijkse Karmel. Foto omstreeks 1930-1935.

te eindigen met de Karmelberg (525m) aan de Middellandse Zee. De Karmelketen staat van oudsher bekend voor zijn vruchtbare grond, een gezond klimaat en een rijke flora met een overvloed aan aromatische en geneeskrachtige kruiden.

De karmelieten/karmelietessen zijn oorspronkelijk een kluizenaarsorde, gesticht op de Karmelberg in de twaalfde eeuw. De Regel dateert van 1209. De verhuis naar Europa vond omstreeks 1230 plaats en vanaf 1253 worden ze een bedelorde die een contemplatief leven leidt gekenmerkt door een grote Mariaverering. De vrouwelijke karmels ontstonden in de vijftiende eeuw en wel in de Nederlanden, Frankrijk, Italië en Spanje. In laatstgenoemd land stichtte Theresia van Avila (1515-1582) in 1562 de eerste karmel volgens de oorspronkelijke regel. Zij bezorgde de karmelietenorde

⁽¹⁾ De preconciulaire tijd is de periode voor het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) dat op vele gebieden een enorme versoepeling heeft ingevoerd. Tegenover "preconciulier" staat "postconciulier" of de periode na het Tweede Vaticaans Concilie.

Het ouderlijk huis van Clara van Trimpont in de Lessensestraat 110.

een machtig elan onder het stelregel "armoede, afzondering, gebed". Zij gaf aan het mystieke ideaal van de Orde nieuw leven en aan het contemplatief leven een apostolische zin. De Teresiaanse of Hervormde karmel was geboren. Sinds 1593 is de orde opgesplitst in de (strengere) Ongeschoeide Karmelieten en Karmelietessen, de *Ordo Fratrum Carmelitarum Discalceatorum* (afgekort OCD) en de karmelieten van de gewone observantie, de *Ordo Fratrum Carmelitarum* (afgekort O. Carm.). In ons land zagen we karmelietessenkloosters ontstaan vanaf het begin van de zeventiende eeuw. (2)

Ook in Geraardsbergen zijn gedurende meer dan vijfhonderd jaar Karmelieten gevestigd geweest (3).

De dagindeling in een postconcliair, actueel karmelietessenklooster (4)

6 uur : morgenetijden; één uur stil gebed; Eucharistieviering; koorgebed (terts) (5).
8.30 uur : ontbijt en arbeid.
11 uur : koorgebed (sext); middagmaal; ontspanningstijd; celtijd.
14 uur : koorgebed (none); geestelijke lezing.
15 uur : arbeid.
16.30 : avondgetijden; een uur stil gebed; avondmaal; ontspanningstijd.
20 uur : dagsluiting. celtijd.
21.30 : nachtgetijden.

Een dag in de Kortrijkse karmel omstreks 1950 (6)

Van Pasen tot 14 september, het feest van de Kruisverheffing (7), opstaan om half vijf, buiten deze periode om half zes. Drie doffe slagen met een houten klepper verbreken de nachtelijke stilte, gevolgd door een galmende stem door de kloostergang: "*Geloofd zij Jezus Christus en zijn Moedermaagd Maria! Naar het gebed, zusters, om de Heer te loven*". Om zes uur luidt de klok voor de morgenmeditatie. Gekniel of gezeten op de blote vloer, verdiept de karmelietes zich in stil gebed "*op zoek naar de Heer in de diepte van haar hart om Hem uit te stralen over al haar broeders en zusters, over de Kerk en heel*

de wereld".

Na een uur neergekniel of neergehurkt mediteren staan de zusters recht om het grote officiële gebed aan te vangen. Ze stellen zich op in twee koren en reciteren het officie of ze zingen het op een iets hogere toon. Het strakke monotone gezang weerspiegelt helemaal de "woestijngesest" van de Karmel. De ene psalm volgt na de andere en iedere beweging kadert minutieus in een nauwkeurig ceremonieel. Niets is te klein in een leven dat helemaal aan God is toegewijd. Priem, tert, sext, none worden achtereenvolgens gereciteerd. Vervolgens begeven de zusters zich naar hun cel, het kleine heiligdom van elke karmelietes waarin zich het grootste deel van haar leven afspeelt.

De cel staat als het ware symbool voor de "karmelietaanse onthechting": vier witte muren; een donker en naakt houten kruisbeeld; op een vrij lage brits een strozak met de wollen lakens die door een bruin wollen deken bedekt zijn; een rekje met enkele boeken en wat schrijfgerei; een laag krukje; een aarden waskom; de naaimand. Ziedaar de hele inrichting. Er was, althans in die periode geen centrale verwarming. Als enige verwarmingsbron beschikten de zusters in hun cel over een aarden kom waarin kokend water werd gegoten. Men kon er de voeten aan verwarmen en tevens, door er de pij over te hangen, de vrijkomende calorieën recupereren om het lichaam wat op te warmen (8). Acht uur! Weer luidt de klok! Gehuld

(2) J. TROUSSET e.a., *Nouveau dictionnaire encyclopédique...*, Vol. I, Parijs, ca. 1870, p. 714. - webstek www.karmelieten.be.

(3) Zie desgewenst Marcel J. VAN KERCKHOVEN, c.j., *De Geschoeide Karmelieten in het 'Dal van Josaphat' te Geraardsbergen, 1466-1796*, s.l., s.d. (1978?)

(4) P. HOORNAERT, karm., *De Karmel in Vlaanderen nu*, Gent, 1982, p.37.

(5) De tert is de tweede van de daggetijden van de vier kleine uren van het koor- en breviergebed; ze werd oorspronkelijk op het derde uur gebeden. De daggetijden worden om de drie uur gebeden en vangen aan met de priem (prima hora of eerste uur). Andere getijden zijn de sext (zesde uur) die omstreeks de middag wordt gebeden en als laatste van de vier, de none.

(6) Tenzij anders vermeld, uit FAMILIEARCHIEF: Een dag in de Karmel, opgemaakt op 22 juni 1993 door zuster Marie-Josephe van de Zustersgemeenschap Karmelietessen, Grote Kring, 4, Kortrijk.

(7) De Perzen hadden bij de verovering van Jeruzalem een deel van het ware Kruis van Christus geroofd. Keizer Heraclius van Constantinopel heroverde het op de Perzen in 628. Barvoets doch triomfantelijk bracht de keizer zelf de relik naar Rome. Het feest van de Kruisverheffing verwijst naar dit verhaal. (Rooms-Katholiek Mis- en Vespersboek met uitleg, 1944, p. 1365).

(8) Onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog werd uitzonderlijk en eenmalig een opendeurdag gehouden voor de dichte familie. Zo bezocht ook de auteur dezes, toen een knaap van misschien een jaar of dertien, met zijn ouders, broers en zuster, de karmel in Kortrijk. Die aarden kom als verwarmingsbron is hem steeds bijgebleven...

in hun witte koormantels trekken de zusters plechtig naar de conventmis in het koor. De met zwarte stof beklede luiken gaan open zodat nog slechts een dunne sluijer achter het zware traliehek het koor van de kapel scheidt. Mis en communie zijn als het hart van de gehele dag, bron van kracht en licht.

Na de dankzegging gaan de zusters naar de eetzaal waar zij al staande het *frustulum* (*) gebruiken. Daarna verspreiden ze zich door heel het klooster en zetten zich aan het werk. In eenzaamheid en stilzwijgen, zo mogelijk in hun cel zo niet via diverse taken, doen de karmelietessen elk afzonderlijk hun best om bij te dragen tot het levensonderhoud van hun medezusters. Na enkele minuten is het klooster omgetoverd tot een werkplaats waar vlijt en naarstigheid de boventoon geeft.

Even voor elf weerklinkt de kleine huisbel. De zusters komen bijeen in het koor voor een kort gewetensonderzoek. Onder het bidden van het *De profundis* (10) gaan ze processiegewijs naar de eetzaal. Het kruis evenwel zonder corpus, het doodshoofd op de tafel van de prioeres, het aarden vaatwerk op de naakte tafels, het grove houten bestek, alles in de zaal verwijst naar de armoede, naar de vergankelijkheid der aardse dingen. Het middagmaal is eenvoudig maar voldoende, maar er komt geen vlees bij te pas want vlees eten mag in geen geval tenzij bij ziekte. Tijdens het eetmaal geldt volstrekt spreekverbod. Een van de zusters leest zonder onderbreking een gewijde tekst voor. Na het middagmaal trekken de zusters zich terug in het koor om God te danken.

Dan volgt een uur recreatie. In een

grote kring zitten de zusters op hun krukjes terwijl ze zich bezig houden met verstelwerk of andere lichte handenarbeid. Bij een eerste tik van de bel komt er een einde aan dit vrolijk en gezellig samenzijn. Zwijgend gaan de zusters uiteen, elk naar hun eenzaam werkterrein. De tijd tussen twee en drie uur is aan de Heer gewijd, de vespers en de daarbij aansluitende spirituele lezing onderbreken de arbeid.

Soms wordt er gebeld aan de buitenpoort. De zuster met dienst neemt de boodschap aan. Ter zijde, het is een karmelietes toegestaan ouders, broers en zusters ongesluierd maar achter de tralies te spreken. Maar voor alle andere bezoekers blijft het traliehek zwaar gesluierd. Het gebeurde vaak dat zwaarmoedige mensen hun bedroefd hart kwamen luchten en in de Karmel nieuwe kracht, licht en vrede vonden.

Om kwart voor vijf wordt driemaal geklepperd. Het moment is aangebroken voor een korte spirituele lezing ter voorbereiding op het tweede uur meditatie van vijf tot zes. Daarna gaan de zusters naar de eetzaal voor het avondmaal of, tijdens de vastendagen, voor de collatie (11).

Voor een tweede keer komt het convent bijeen voor een kort vrolijk samenzijn in gemeenschappelijke arbeid. Dan worden de completen (12) gebeden waarna een teken met de bel het door de regel voorgeschreven strenge stilzwijgen inluidt. Heel de tijd tot het einde van de priem van de volgende dag mag met geen woord worden gesproken. Voor een ernstige reden kon evenwel worden afgeweken van deze regel maar dan kon alleen met zachte en korte bewoordingen iets worden gezegd.

Gedurende de vrije tijd volgend op de completen, trekt elke zuster zich terug in haar cel waar ze dan de tijd doorbrengt naar keuze : gebed, een of ander werkje, een brief schrijven of gewoon nietsdoen en rusten.

Om negen uur komen de zusters weer bijeen in het koor voor het reciteren van de metten en de lauden (13). Na het officie, nog een gewetensonderzoek. Over de spaarzaam verlichte gangen en trappen begeven de karmelietessen zich dan naar hun respectieve cel en knielen neer op de drempel. Een van de zusters die midden het *dormitorium* (14) is geknield, slaat driemaal met de klepper en reciteert met luide stem een korte stichtende spreuk. Nog één keer zegent de priorin elk van haar dochters en spoedig valt over de priorij het diepe zwijgen van de nacht...

“Een vurige liefde tot God beheerste gans haar leven”: de levensloop van soeur Marie-Claire de Jésus verteld door een medezuster (15)

Zuster Marie-Claire de Jésus werd gedoopt met de mooie namen Clara, Maria, Alice, Désirée... Ze had ook een broer en een zuster die haar heel dierbaar waren en later zijn gehuwd. Alhoewel ver verwijderd van Kortrijk kwam haar familie regelmatig op bezoek. Zo leefde zij graag mee met al wat hen en heel haar familie betrof, familie die zij ook trouw biddend indachtig was. Zij genoot een zeer verzorgde en fijne opvoeding thuis en bij de Zusters Benedictenessen van de Priorij Hunnegem en later sprak ze met veel geestdrift over die gelukkige opgroeiende jaren. Clara ging veel bij haar oom die

(*) *Frustulum* : Latijn voor licht ontbijt.

(10) De psalm *De profundis* is een gebed voor de overledenen.

(11) *Collatie* : licht avondmaal tijdens de vastenperiode. De monastieke vastentijd liep (loopt?) van 14 september tot Pasen.

(12) *Completen* : laatste der getijden van de dag.

(13) *Metten* (*ad matutinam horam*): eerste deel van het dagelijks breviergebed. *Lauden*: tweede van de kerkelijke getijden (psalm 148-150).

(14) *Dormitorium* : slaapkamer, slaapzaal.

(15) Uit de “Korte levensschets...” de dato 22 juni 1993 door zuster Marie-Josephe van de Zuster gemeenschap Karmelietessen, Grote Kring 4, Kortrijk.

onderpastoor was in Oudenaarde (16) en daar leerde ze een pater Karmeliet kennen. Via hem kwam ze ook in contact met de Karmel en "de Heer Jezus die dit kind liefhad trok haar vroegtijdig aan". Eens de leeftijd bereikt om zelf haar levensweg te kiezen, werd ze in de Kortrijkse Karmel aangenomen op 30 september 1919, op "de verjaardag van het zalig afsterven van de H. KleineTeresia van Lisieux" (17). Ze werd ingekleed op 12 april 1920 en geprofest op 13 april 1921. De eeuwige geloften volgden op 13 april 1924 en de plechtige geloften op Kerstnacht 1951. Ze had een grote verering voor de kleine Teresia en koos Teresiabeeldjes voor haar professie. Toen was er reeds sprake van haar zaligverklaring die plechtig werd uitgesproken op 29 april 1923 en deze werd gevolgd door de heiligverklaring op 17 mei 1925. Het was toen een tijd van veel roepingen. Misschien was dit verschijnsel voor een deel toe te schrijven aan de beëindiging van de Eerste Wereldoorlog, maar vermoedelijk ook aan de opkomende bekendheid van Teresia.

In het noviciaat waren er drie zusters vóór haar ingetreden en twee postulanten volgden haar van dichtbij. Na haar proefjaren werd ze belast met de sacristie en ze beging alles met de meeste zorg tot in de minste details. Ze was zeer nauwgezet van natuur en wilde alles zeer goed doen, uit liefde tot Jezus, zelfs als er offers mee gemoeid waren, naar het voorbeeld van Moeder Theresia van Avila; ze vond haar beminde overal en in alles. Hoe kon ze de natuur, planten en dieren, ja de kleinste ook bewonderen en zo opgaan tot de Schepper van al die

Kloosterpand (binnenzijde) met uitzicht op de tuin. De pijl duidt de cel aan van zuster Marie-Claire van Jezus. (Bron: Karmel, Kortrijk).

wonderen, zoals Johannes van het Kruis (18) beschrijft in zijn mystieke werken. Een vurige liefde tot God beheerste gans haar leven. Ook had ze veel talenten gekregen en ze was artistiek aangelegd. Muziek had ze goed geleerd en ze kon de zang heel melodieus begeleiden met het harmonium. Ze heeft ook veel kleine, fijne handwerkjes verricht en Onze-Lieve-Vrouwbeeldjes zeer kunstig gekleed. Ze moet ook zin hebben gehad om te tekenen en nieuwe modellen en tekeningen te maken om variaties te bekomen. Verder kon ze goed gedichten samenstellen die rijmde of in proza wat zeer werd gewaardeerd bij ieder jubileum. Lange jaren was ze nog een geliefde raadzuster van onze Gemeenschap en hielp overal waar ze kon en volgens haar krachten. Haar officie met allerlei gerief voor haar fijn werk, was de cel waar zuster Marie-Ange sinds haar terugkeer uit Saigon in 1975 verbleef en er ook

stierf op 29 mei 1993 en deze was goed gelegen met een mooi uitzicht op de tuin. Haar cel evenwel lag langs de kant van de grote tuin, de eerste bij de grote trap en daar is zuster Marie-Claire zachtjes overleden.

"De Heer wilde deze mooie karmelbloem voor Hem in zijn hemeltuin"

Zuster Marie-Claire had geen al te sterke gezondheid en nogal vroeg waren er problemen die de tussenkomst van een arts noodzaakten. Na een grondig onderzoek werd vastgesteld dat ze leed aan uremie (19). Stilaan ging haar gezondheid erop achteruit, haar werkvermogen zwakte af wat een leven van offers en pijn meebracht. Liefdevol aanvaardde ze deze evolutie in overgave aan Gods wil verwijzend naar het kruisbeeld dat ze droeg, een zachte glimlach op het gelaat. Er kwam griep in de communiteit

(16) Het gaat om Emiel van Trimpont (1870-1924), onderpastoor in Oudenaarde (Sint-Walburga) van 1901 tot 1918. Over deze figuur, zie desgewenst M. VAN TRIMPONT, *Voorouderreeks, beknopt curriculum of familieschets van 100 noemenswaardige personen uit de Geraardsbergse burgermaatschappij (ca.1800-ca.1920)*, Afl.6, in *De Heemschutter*, jg.2001, nr.177, p.35.

(17) Teresia van Lisieux (1873-1897), niet te verwarren met Teresia van Avila (1515-1582). Theresia van Lisieux, ook genoemd Theresia van het Kindje Jezus of nog de kleine Theresia, was reeds met zestien jaar karmelietes in Lisieux. Haar boodschap van de "kleine weg" (Jezus volgen als een kind) sloeg aan. In 1925 werd ze heilig verklaard.

(18) Joannes van het Kruis of Juan de la Cruz, (1542-1591) was een Spaanse karmeliet, mystiek dichter en kerkleraar. In 1568 ontmoette hij Theresia van Avila wier strenge hervormingsideeën hij overnam.

(19) Uremie = nierversgiftiging door een teveel aan ureum, een afvalproduct van eiwitten, in het bloed.

J. M. † J. T.

In het jaar O. H. Jezus-Christus 1953, 19 Januari, om 2 uur, in de Carmel van de HH. Jozef en Theresia, te Kortrijk, ontsiep vroom en zacht in de Heer, gesterkt door de Gerechten van onze Moeder de H. Kerk en omringd door haar biddende medezusters,

ONZE WELBEMINDE ZUSTER

Marie-Claire van Jezus

(Juffr. CLARA, MARIA, DESIREE VAN TRIMPONT)
(Koorzuster)

Zij werd geboren te Geraardsbergen, 13 Januari 1899, en sprak haar H. Geloften uit, 13 April 1921.

De lijkdiens, gevolgd door de ter-aardebestelling op het Sint-Janskerkhof, zal plaats hebben Donderdag, 22 Januari, te 9.30 uur, in de kapel van het Klooster.

R. I. P.

HEER JEZUS, GEEF HAAR ZIEL DE EEUWIGE RUST. (300d. aH.)

De Ongeschoeide Carmelietessen, Kring 4, Kortrijk.

Overlijdensbericht van zuster Marie-Claire.

en ook zuster Marie-Claire werd er door getroffen. Zo moest ze het bed houden en op een morgen vonden we haar buiten bewustzijn. De dokter werd erbij gehaald doch kon haar niet reanimeren. Het H. Oliesel werd haar haastig toegediend en zo bleef ze een drietal dagen. Dag en nacht werd bij haar gewaakt. Op zondagmorgen na de mis is pater Leopold, een goede kennis, nog bij haar geweest en ze moet hem herkend hebben want ze opende de ogen. In de daaropvolgende nacht is ze gestorven zonder tot het bewustzijn te zijn gekomen. Gods wegen zijn niet te doorgronden, maar ongetwijfeld heeft Hij haar die laatste dagen gelouterd en klaar gemaakt om zonder talmen bij Hem te belanden. De Heer wilde deze mooie karmelbloem voor Hem in zijn hemeltuin. Geliefd in de karmel, zou ze nu geliefd zijn in de grote hemelfamilie. Dit gebeurde in de nacht van 19 januari 1953, 54 jaar jong.

In het kloosterpand hangt nu nog het mooi groot kruisbeeld dat haar

vriendelijk werd geschonken. Op de kant staat geschreven: "*Don de mr. et mme V. Van Trimpont-Pieraert à l'occasion de la profession religieuse de leur fille Soeur Marie-Claire de Jésus. 13 avril 1921*"⁽²⁰⁾. In diezelfde kloostergang hangt de lijst van de karmelzusters die daar hebben geleefd. Marie-Claire van Jezus is de 137ste in de reeks. Daarnaast staat steeds een brandende kaars: zo zijn we over de dood heen in liefde met hen verbonden, aldus steeds zuster Marie-Josèphe in haar brief van 12 juli 1993 aan de auteur dezes.

Slotbeschouwing

Men kan zich afvragen of Clara gelukkig is geweest met het karmelleven. Het antwoord op deze vraag is ontegensprekelijk ja. Allen die haar hebben gekend kunnen dit bevestigen, maar nog geen drie jaar voor haar dood getuigde ze dit zelf. In 1950 schreef ze een bijdrage voor het tijdschrift van de Bond der oudleerlingen van Hunnegem⁽²¹⁾ en sprekend over haar karmel, die ze "*le jardin*"

noemde, zegde ze van zichzelf: "*Depuis trente ans elle s'y trouve enracinée. Là, elle 'fleurt' dans l'ombre, pour le plaisir du Dieu qu'elle aime. (...) Elle prie et s'immole dans la plaine pour tous ceux qui combattent dans l'arène.*" (Vert. Nu al dertig jaar zijn haar wortels daar. Daar 'bloeit' ze in de schaduw, om God die ze liefheeft aangenaam te zijn. (...)) Ze bidt en offert zich op voor al diegenen die vechten.)

En ze sluit haar bijdrage ietwat dichterlijk af met de woorden: "*Sur ce salut fraternel, je regagne mon (cher) Carmel*".

Maar wat voor nut heeft een leven dat niet productief is in een materialistische maatschappij? Een leven van afzondering, gebed, onthechting? Ziedaar een vraag die vaak naar voor komt. Het antwoord op deze vraag denken we te hebben gevonden in het *In Memoriam Soeur Marie-Claire de Jésus* door een zekere Y.R.⁽²²⁾ en we citeren: "*A quoi bon tout cela? diront certains. Il est vrai que pour eux cet héroïsme souriant reste incompréhensible. Ils ne savent pas qu'il est encore des êtres qui renoncent à tout pour se hausser vers un idéal de perfection.*" (Vert.: Waartoe dient dat allemaal, zullen sommigen zeggen. Het is waar, voor deze mensen is heroïsme met een glimlach niet te begrijpen. Ze beseffen niet dat er nog mensen zijn die alles maar dan ook alles laten om een ideaal van perfectie te bewerkstelligen).

⁽²⁰⁾ Kenmerken van dit kruisbeeld: paal: 2,35 m; dwarsbalk: 1,50 m; breedte van paal en dwarsbalk: 17 cm.

⁽²¹⁾ Ex Domo Pacis (letterlijk vertaald: "Uit het Huis van de Vrede"), juni 1950, *Le message d'une ancienne*: 'Je me souviens...', p.11-13.

⁽²²⁾ Ex Domo Pacis, maart 1953; p. 10-11.